

основним документом, в якому зазначено дисципліни, визначено послідовність їх вивчення з виділенням кількості годин, що відводяться на кожний предмет. Виокремлення компонентів змісту освіти спрямовано на забезпечення переходу від уніфікованої системи навчання до її розвитку в умовах сьогодення, враховуючи взаємодію особистих, регіональних, а також державних інтересів. З врахуванням політичних, економічних, правових і соціальних вимог сучасності постійне вдосконалення, перегляд, оновлення складових елементів навчального плану принесе тільки позитивні результати. Цей процес потребує уваги педагогічних та науково-педагогічних працівників і ніколи не втратить своєї актуальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Городиський М.І. Педагогічні умови забезпечення змісту правової освіти майбутнього вчителя: Дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Харківський держ. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. – Х., 1998. – 167 с.
2. Дарманська І.М. Правова підготовка майбутніх учителів початкової школи в умовах ступеневої освіти: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки та психології професійної освіти. – К., 2004. – 330 с.
3. Менюк О.А. Формування правової культури підприємця: теоретичні та прикладні аспекти. – К.: Оріяни, 2001. – 172 с.
4. Навчальний план підготовки спеціалістів за напрямом „Право” спеціальності „Правоохоронна діяльність” Національної академії Державної Прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького.
5. Правознавство: Навчальний посібник / В.І. Бобир, С.Є. Демський, А.М. Колодій та ін; За ред. В.В. Кошевичкова – 2-ге вид., перероб. та допов. – К.: Юрінком Інтер, 1999. – 704 с.

Анотація

Ю.Н.Кузь

Анализ теории и практики правовой подготовки будущих офицеров

В статье проанализирован учебный план Национальной академии государственной пограничной службы Украины по специальности „Правоохранительная деятельность”, так как это единственное учебное заведение, в котором осуществляется подготовка будущих офицеров-пограничников в Украине. Автором выделены негативные стороны его содержания, которые могут быть учтены при разработке стандарта.

Ключевые слова: правовая подготовка, дисциплины учебного плана, будущие офицеры, цикл обязательных и выборочных дисциплин.

Summary

Yu.M.Kuz'

The Analyses of Theory And Practice of Future Officers Law Education

The faculty „The Law Governed Service” curriculum of National State Academy of Frontier Troops is analysed in the article. The educational establishment is studied as the only educational establishment for future frontier troops officers training in Ukraine. The author distinguishes negative problems of the curriculum, which has to be taken into consideration when developing a standard.

Key words: law education, curriculum subjects, future officers, compulsory and selected subjects.

Дата надходження статті „29” січня 2008 р.

УДК 378.01+37.02(477)

О.Є.КУЛИК,
старший викладач
(м.Хмельницький)

ФАКТОРИ ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

Дана стаття розглядає проблему визначення факторів процесу творчої самореалізації майбутніх інженерів і пропонує визначення основних факторів, технологій і методів, що впливають на формування активної творчої позиції майбутніх інженерів.

Ключові слова: творча самореалізація, педагогічна технологія, навчальні, соціальні, психолого-фізіологічні та організаційні фактори процесу творчої самореалізації.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Для вітчизняної психолого-педагогічної науки властивий пошук оптимального поєднання прагнення особистості до самовираження і самодіяльної творчості під керівництвом педагога. А це вимагає від нього глибоких психологічних знань, пов'язаних з дидактично оформленим пізнанням, тобто з організацією, перебігом, розвитком професійної навчальної діяльності студентської молоді.

Вітчизняні та зарубіжні спеціалісти у галузі педагогіки і психології підкреслюють протиріччя між висунутою сучасним суспільством потребою у вихованні і розвитку самостійної творчої особистості і недостатньою розробкою реального і цілеспрямованого досягнення цієї мети на всіх ступенях навчання.

У педагогіці ведеться інтенсивний пошук форми організації навчального процесу, який стимулює творчу активність студентів.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Проблеми творчої самореалізації майбутніх фахівців розглядаються у працях багатьох науковців. Серед найбільш відомих можна назвати Л.Барановську, С.Гончаренка, Р.Гуревича, І.Козловську, М.Максименка, А.Мойсеюк, Н.Ничкало, О.Пехоту, В.Сисоєву, М.Сметанського, М.Фіцулу, В.Ягупова та багатьох інших. У дослідженнях цих педагогів та психологів творча самореалізація вивчається як психолого-педагогічний фактор поліпшення якості підготовки майбутніх фахівців. Проте не завжди враховуються специфіка певної професії та особливості навчальних планів підготовки фахівців тієї чи іншої професії. Саме узагальненість наукового підходу та відсутність чіткого визначення факторів та етапів процесу творчої самореалізації і зумовили актуальність даної статті.

Формулювання цілей статті... Метою даної статті є визначити основні фактори процесу творчої самореалізації майбутніх фахівців.

Виклад основного матеріалу... Під час організації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх інженерів з метою всебічного розвитку та реалізації творчих здібностей останніх ми повинні визначити, які фактори навчального процесу, індивідуальної та колективної праці можуть позитивно чи негативно впливати на розвиток творчої активності студентів.

Серед таких факторів, завдяки яким відбувається творча активність студентів, О.Пехота називає формування нового педагогічного мислення викладача, глибоке вивчення особистісних творчих можливостей студентів та оцінку їх сформованості, вдосконалення навчально-виховного процесу через реалізацію психологічних аспектів засвоєння знань, задоволення навчальних домагань студентів, проблемно-діалогічний підхід, нестандартне заняття тощо [1, 116].

Навчальний процес не статичний. Він був, є і буде процесом динамічним, що знаходиться у постійному прогресивному русі. А прогресивність проявляється у вдосконаленні. Лише постійне вдосконалення навчального процесу допомагає нам ефективно реалізовувати творчі здібності студентів. Ми завжди повинні враховувати психологічні аспекти засвоєння знань. Іншими словами, ми враховуємо індивідуальні фізіологічні та психологічні можливості студентів з метою порціонування навчального матеріалу, щоб останній їх не перевантажував, а легко запам'ятовувався і органічно висувався у систему їхніх знань. У кожній особистості є свої вимоги до якості та кількості знань, що вона здобуває. Викладач враховує ці вимоги для того, щоб окреслити коло інтересів кожного студента і таким чином підвищити мотивацію та стимулювання навчання, а це, у свою чергу, призведе до більш повної творчої самореалізації майбутніх фахівців. Проблемність навчальних завдань спонукає до розвитку мисленнєвої діяльності, а розвиток мислення призводить до активації творчих здібностей та прагнення до самореалізації власного „Я” у колективі (групі, курсі, факультеті, ВНЗ). Найкращим прийомом для здійснення проблемного навчання, на наш погляд, є діалогічне навчання, тобто використання діалогічних форм співпраці між викладачем та студентами, між студентом і студентом. Таким чином, ми розвиваємо окрім творчих здібностей ще й вміння та навички мовної компетенції майбутніх інженерів, що допоможе їм у майбутньому займати активну життєву позицію у суспільстві.

Форми заняття також мають свій вплив на творчу самореалізацію майбутніх інженерів. Якщо ми використовуємо нестандартні форми, наприклад, ігри, заняття майбутнього, наради з екстремальних питань тощо, то студент завжди буде присутнім на таких заняттях, братиме в них активну участь, висуватиме нестандартні, часом фантастичні рішення, не боїтиметься помилок, а використовуватиме їх як трамплін до правильного рішення. А це і є формами творчої реалізації молоді особи.

У працях О.Пехоти виділяються складові інтелектуальної діяльності, що є умовами формування творчої особистості. Це: високий рівень сформованості елементарних пізнавальних процесів, високий рівень активного мислення та високий рівень організованості і цілеспрямованості пізнавальних процесів [1, 117].

О.Пехота пропонує нам наступний алгоритм розвитку творчих здібностей студентів, який, на нашу думку, найбільш ефективно сприяє творчій самореалізації майбутніх інженерів: пізнавальний компонент – знайомство з ідеєю, проблемою; компонент сприйняття – зіставлення нового зі своїм досвідом, переробка інформації; компонент засвоєння – зіставлення власного досвіду з досвідом довілля, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, перегляд нагромадженого, наявних засобів, методів, бажання вдосконалити те, що існує; компонент впливу – вибір засобів, методів нової дії, реалізація, порівняння результатів особистісного впливу [1, 117-118].

Серед педагогічних технологій, що розвивають та вдосконалюють творчу самореалізацію суб'єктів навчання, науковець виділяє технологію створення психологічних умов підготовки до творчої діяльності. Ця технологія передбачає: відсутність регламентації навчальної діяльності студентів, організацію навчального процесу таким чином, щоб у ньому були елементи творчості, які передбачають комбінування, аналогізування, універсалізацію, випадкові видозміни; формування інтересу, через який проходить зовнішній вплив і породжує внутрішні стимули, що є збудниками активності особистості й

допомагають сформувати захопленість, потяг проникнути у сутність того, що пізнається, злиття волі, уважності почуттів у одну функцію, появу потреби у творчій діяльності; підбір викладачем завдань, що потребують творчої переробки, узагальнення, систематизації, вмінь та навичок порівнювати й аналізувати вже відоме, експериментування, пошуку; обговорення умов для розвитку ситуативного інтересу, який відіграє роль спонукального механізму в здійсненні діяльності; використання ігрових моментів, що стимулюють прояви самостійності студентів та їх творчих можливостей; розв'язання творчих завдань [1, 119-120].

О.Пехота зауважує, що особливу увагу необхідно приділяти завданням для розвитку творчих здібностей студентів, оскільки завдання творчі для одних можуть бути навчальними для інших. У цьому процесі важливим фактором є педагогічна майстерність викладача, який залучає до творчої діяльності всіх без винятку студентів. Науковець пропонує використовувати завдання, що виявляють протиріччя, на проблемне бачення. Вони, будучи з одного боку навчальними, вміщують завдання прихованого питання, на конструювання заданих ситуацій, викриття уявлених протиріч. В якості навчально-творчих такі завдання містять завдання-головоломки, завдання-проблеми, завдання-парадокси, завдання-анімонії, завдання на формулювання проблем. Завдання винахідницького характеру є лише навчально-творчими [1, 120].

Нам пропонується наступна технологія використання навчально-творчих завдань під час заняття:

- проаналізувати запитання задачі і з'ясувати вихідні дані та цілі завдання;
- визначити, які дані необхідні для відповіді на запитання задачі;
- з'ясувати, чи всі необхідні дані наведено в умові задачі, визначити засіб знаходження відповідної інформації у разі її відсутності;
- спланувати послідовність операцій, спрямованих на знаходження відповіді, створити алгоритм розв'язання;
- реалізувати запланований шлях розв'язання;
- перевірити результати [1, 120].

Така організація творчої навчальної діяльності дає змогу кожному працювати, обираючи найоптимальніший для себе темп, не відчувати себе інтелектуально неповноцінним, поступово навчатися прийомів розумової діяльності, методів розв'язання різноманітних задач.

Організуючи свою діяльність таким чином, ми всебічно сприяємо формуванню творчої особистості, її самореалізації, навчаємо діяти по-новому, нестандартно, переводимо потребу у творчій діяльності у життєву потребу, привчаємо до постійного застосування творчого стилю діяльності протягом всього життя.

Спільна праця викладача і студентів допомагає останнім успішно формувати культуру праці, у тому числі й навчальної; реалізує принцип переконаності студентів у дієвості і необхідності знань; розвиває самостійність останніх як засіб інтелектуального розвитку; навчає самостійно регулювати розумову діяльність з визначення мети, вироблення стратегій дій, їх реалізації, керівництва процесом мислення; навчає порівнянню, узагальненню, класифікації, встановленню причинно-наслідкових зв'язків; використовує виховний потенціал мотивування оцінки, створює ситуацію успіху та просування вперед у творчому пошуку; створює необхідну психологічну атмосферу підтримки та реалізації особистості [1, 122].

У колективній професійно-навчальній діяльності створюються вміння студента оцінювати себе з різних точок зору в залежності від свого місця і функції у сумісній роботі. Підвищується також відповідальність перед іншою людиною, вміння прийняти рішення.

Це сприяє виробленню у студента активної життєвої позиції, здатності до саморегуляції і більш адекватної самооцінки, прийомів узгодження своїх дій і їх координації з іншими учасниками діяльності, вміння долати конфлікти у ході спілкування. В умовах групової і колективної роботи різко зростає ініціатива студентів, число контактів і різнобічні форми спілкування.

Студенти вчаться розуміти і самостійно ставити спільні завдання сумісної діяльності, знаходити способи її розв'язання, співставляти варіанти способів, що пропонуються різними учасниками діяльності, контролювати один одного. Засвоєння студентами завдань і способів сумісної професійно-навчальної роботи виступає важливою передумовою становлення їхньої активної позиції стосовно іншої людини, вміння оцінювати роботу іншого учасника і через його думку – свою власну діяльність. У цьому випадку на передній план виступає діалогічне спілкування, що сприяє створенню умов більшої розкритості і взаємовідкритості сторін, рівноцінної довіри інформації та думці партнера.

До негативних факторів, що впливають на тактику групової діяльності студентів, належить залежність від характеру взаємодії. Якщо, наприклад, у групі виникають схожі думки, то взаємодія виявляється неефективною. Коли один із партнерів перебуває на значно нижчому рівні розвитку, може навіть спостерігатись регрес у розумовій діяльності іншого. Взаємодія сприятиме творчому розвитку лише тоді, коли студент не лише засвоює більш раціональний спосіб виконання завдання, а й передає свої навички партнеру. За цієї умови фіксується найбільша користь від співпраці [2].

Першою і основною умовою навчальної і виховної ефективної взаємодії педагога і студента є наявність довіри і позитивного ставлення між ними, що ґрунтуються на взаємній повазі. Педагог повинен підтримувати та заохочувати допитливість молодих людей, їх експериментування, пошукові дії, оригінальні рішення, вихід за межі стереотипу. Авторитарне ставлення, байдужі чи негативні взаємовідносини в рамках простого слідування інструкціям знижують ініціативу, самостійність, викликають зневіру у власних силах, безпомічність, що й призводить до відмови від пошуку, виникнення небажання вчитися [3].

Отже, внутрішня активність студентів, підвищення ступеню самостійності та творчості залежить від успішної колективної професійно-навчальної діяльності. У цьому напрямку ведеться активний пошук нових організаційних форм навчання, які сприяли б активізації професійно-навчальної діяльності студентів, підвищували б ефективність набуття ними нових знань та умінь.

Підсумовуючи проаналізовані вище думки, підходи інших науковців, ми хотіли б відзначити, що існує багато факторів, які впливають на активізацію творчої самореалізації майбутніх фахівців. Зі свого боку, ми хотіли б всі перераховані вище фактори поділити на такі групи:

1. Навчальні (педагогічні: професіоналізм та майстерність викладача, використання розвиваючих творчість технологій, креативність педагогічної взаємодії, впровадження педоцентристської гуманістичної педагогіки тощо);

2. Психолого-фізіологічні (індивідуальні задатки до отримання знань, розвитку творчих здібностей, характер і темперамент особистості, самостійність, нестандартність та самооцінка діяльності, розуміння необхідності творчої самореалізації тощо);

3. Соціальні (вплив батьків, оточення, професійні взаємовідносини, руйнування соціальних норм і правил стосовно стереотипів поведінки та діяльності особистості у суспільстві тощо);

4. Організаційні (взаємозв'язок студента та закладу, в якому він навчається, впровадження розвитку творчості як необхідного програмного компонента навчання і виховання, відхід від стереотипізації відношення до результатів навчальної діяльності студента, відхід від традиційної системи оцінювання тощо).

Висновки... Отже, вище ми визначили основні фактори активізації творчої самореалізації майбутніх фахівців та дійшли висновків, що процес творчої самореалізації найкращим чином організовується та здійснюється під час навчально-пізнавальної діяльності студентів із використанням сучасних методів та технологій, що розвивають творчі здібності останніх. Таким чином, реалізація наведених вище факторів активізації творчої самореалізації майбутніх інженерів дозволить нам виховати фахівців із нестандартним типом мислення, без страху зробити помилку, здатних вчасно реагувати на зміни у суспільстві та конкурентноздатних на сучасному ринку праці, тобто таких, яких вимагає від освіти сучасне суспільство та роботодавці у першу чергу.

До перспективних напрямків подальших досліджень ми відносимо створення авторської моделі творчої самореалізації майбутніх інженерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Освітні технології: навчально-методичний посібник / О.М.Пехота, А.З.Кіктенко, О.М.Любарська та інші; За заг.ред. О.М.Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.
2. Педагогіка: навчальний посібник / В.М.Галузяк, М.І.Сметанський, В.І.Шахов. – Вінниця: РВВ ВАТ Вінницька обласна друкарня, 2001. – 200 с.
3. Фіцула М.М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Вид. Центр „Академія”, 2000. – 544 с.

Анотація

Е.Е.Кульк

Факторы эффективной организации процесса творческой самореализации будущих инженеров

Данная статья рассматривает проблему определения факторов процесса творческой самореализации будущих инженеров и предлагает определение основных факторов и технологий, методов, влияющих на формирование активной творческой позиции будущих инженеров.

Ключевые слова: творческая самореализация, педагогическая технология, учебные, социальные, психолого-физиологические и организационные факторы процесса творческой самореализации.

Summary

О.Ye.Kulyk

Factors of Effective Organization of the Process of Creative Self-Realization of the Future Engineers

The article deals with the problem of defining the future engineers' creative self-realization process factors and proposes the definition of the main factors and technologies, methods influencing forming of active creative position of the future engineers.

Key words: creative self-realization, pedagogical technology, educational, social, psychological and physiological, and organizational factors of the process of the creative self-realization.